

Tutkijamme Olli-Pekka Vainio väitteli tohtoriksi Aiheena tärkeä uskonvanhurskaus USKON MUOTONA ON ITSE KRISTUS

”Respondentti on perustellut asiansa varsin hyvin.” Tähän tapaan joutui vastaväittäjä, dosentti Juhani Forsberg, toteamaan moneen kertaan Olli-Pekka Vainion tekstin äärellä. Väitöstilaisuus Helsingin yliopiston pienessä juhlasalissa 21.5. oli kyllä asiaan kuuluvan muodollinen ja tiukka. Vastaväittäjä yritti etsiä Vainion tutkimuksesta heikkoja kohtia, ja hän kyseli tarkasti perusteluita moneen yksityiskohtaan. Samalla Forsberg kuitenkin tunnusti, että tutkimus oli hyvin kirjoitettu ja johdonmukainen. Välillä myös hiukkanen huumoria pilkahteli puheenvuorojen taustalla keventäen tilaisuuden jännitettä.

Olli-Pekan väitöskirjan nimi kuvaa hänen vaativaa aihettaan: Luterilaisen vanhurskauttamisopin kehitys Lutherista Yksimielisyyden ohjeeseen. Hän ei tutkinut pelkästään jonkun yhden uskonpuhdistajan käsityksiä vaan laajaa kehityskulkua kymmenien vuosien ajalta. Tuo ajanjakso kattaa koko sen kauden, jolta kirkkomme Tunnustuskirjoihin on otettu mukaan opillisia kirjoituksia. Väitöskirja on merkittävä erityisesti siksi, että juuri näistä aiheista on keskusteltu Suomessa jo pitkään. Tietenkin uskonvanhurskaus on luterilaisille aina ollut tärkeä aihe, mutta sen tarkasta sisällöstä ei ole ollut yksimielisyyttä. Uusi tutkimus antaa nyt hyviä eväitä uskonkohtien tarkentamiseen.

Väitöskirjan ajankohtaisuus

Vainion tutkimus osuu kirkkomme keskustelussa ajankohtaiseen ytimeen. Meilähän on pitkään keskusteltu siitä, miten vanhurskauttaminen tulisi tarkalleen ottaen ymmärtää. Toisten mielestä vanhurskauttaminen on vain hyväksi lukemista, jotain mikä tapahtuu meidän ulkopuolellamme (ns. forenssista). Tämän näemyksen avulla on haluttu rajata tarkasti pois se mahdollisuus, että teot voisivat olla pelastuksen perusta. Toisten mielestä

puolestaan Luther opetti vanhurskauttamisesta hieman eri tavalla. Vanhurskaus on sitä, että Kristus itse lahjoitetaan meille. Hän on uskon lahja ja uskon sisältö. Siksi uskon kautta meissä läsnä oleva Kristus on meidän vanhurskautemme. Myös tämä malli haluaa sulkea ihmisen omat teot pois vanhurskauttamisesta. Sen avulla Luther nimittäin torjui perinteisen katolisen käsityksen vanhurskautta vaikuttavasta rakkaudesta. Ei meidän rakkautemme, vaan Kristus itse on meidän vanhurskautemme.

Suomalaisessa keskustelussa nämä kaksi näkemystä ovat olleet suorastaan tukkanuottasilla. Siksi Vainion tutkimus tulee oikeaan aikaan antamaan keskustelulle apua. Hän nimittäin osoittaa tutkimuksessaan, että jo aikanaan Luther ja Melankhthon olivat hieman eri linjoilla vanhurskauttamisen suhteen. Melankhthon määritteli vanhurskauttamisen usein forenssisemmin kuin Luther. Ja vaikka nämä kaksi suurta uskonpuhdistajaa eivät asiasta riitautuneetkaan, heidän seuraajansa kyllä kehittivät melkoisia riitoja keskenään.

Näkemykset jännitteessä

Luterilaisuudessa on siten alkuvuosista lähtien esiintynyt monta eri käsitystä vanhurskauttamisen yksityiskohdista. Neljä

vuotta Lutherin kuoleman jälkeen Osiander alkoi vastustaa Melankhthonia ja uskoi itse olevansa Lutherin kannalla. Onnettomuudekseen hän kuitenkin määritteli asian aivan uudella tavalla: Kristus oli hänen mukaansa meidän vanhurskautemme vain jumalallisen luontonsa osalta. Osiander puolestaan sai vastaansa Flaciuksen, joka Melankhthonin näkemyksiä vielä kaventaa alkoi puhua pelkästä forenssisesta vanhurskauttamisesta. Kaiken täytyy tapahtua meidän ulkopuolellamme. Muuten emme voi olla varmoja pelastuksesta. Näin jälkikäteen ajatellen nyt tapahtui ylilyönti suhteessa Lutherin omiin kirjoituksiin, mutta Flacius ei huomannut ongelmaa. Kun jonkin aikaa myöhemmin ruvettiin uskonkiistojen keskellä kirjoittamaan Yksimielisyyden ohje (josta tuli yksi tunnustuskirja), tilanne oli vaikea. Osianderin opetus piti tuomita vääränä. Tosin siitäkään oli Vainion mukaan hieman virheellinen kuva, koska vastakkainasettelu oli ehtinyt muuttua hieman musta-valkoiseksi. Lopputulos oli kuitenkin selvä. Yksimielisyyden ohjeessa korostetaan forenssista puolta, ja näin Osiander sai tuomionsa.

Mutta mitä pitäisi ajatella Lutherista? Onko Yksimielisyyden ohje myös Lutherin kirjoituksia vastaan? Tämä kuuma kysymys on puhuttanut monia teologeja. Vainio

selittää asiaa mielekkäästi. Yksimielisyyden ohjeen kirjoittajat, kuten Chemnitz, halusivat kyllä pitää omassa teologiassaan myös Lutherin alkuperäisen käsityksen esillä. Vanhurskauttamista ei haluttu pitää erossa Kristuksen persoonasta. Tämä käy tekstistä selvästi ilmi. Siksi Chemnitzin aikanakin haluttiin pitää kiinni siitä, että Kristus itse on meidän vanhurskautemme, ei ainoastaan meidän ulkopuolisena sovittajanamme vaan myös uskon lahjana. Silloin pelastus ei voi riippua mistään ihmisen omasta vaan ainoastaan Vapahtajasta.

Olli-Pekan väitöskirja osoittaa, että vanhurskauttamisesta on ollut aikojen saatossa monia eri näkemyksiä. Myös meidän aikanamme kiistoja on yhä. Hyvä teologinen työskentely ohjaa kuitenkin näemmä Lutherin perässä aina yhteen tiettyyn suuntaan: Kristus itse on meidän täysi vanhurskautemme. Hän on uskon lahja ja meissä oleva ”vieras vanhurskaus”. Onnellinen vaihtokauppa on totta. Kristus ottaa syntimme ja me saamme Kristuksen, armosta ja lahjaksi. Mikä olisikaan hienompi muistutus tiedemieheltä ja tutkijalta.

Onnea Olli-Pekalle koko instituutin puolesta!

Timo Eskola

